

еретичними чи схизматичними. Взагалі сам термін "єресь" свідчить про концесійну детермінованість у його вживанні. Відповідно, застосування цього терміну передпокладає необхідність визнати якусь традицію в якості нормативної, єдино істинної, а всі неузгоджені з нею інші традиції оголосити недоскональними, тими, що порушують її нормативність чи руйнують її цілісність. Звідси й проблематичність проголошування якихось вчень єретичними в своїй сутності.

Таким чином, слушно було б розглядати інституції орієнтального християнства як субтрадиції, які виникають в результаті полеміки довкола різних аспектів церковного життя та уособлюють собою багатовекторність у розвитку християнської традиції.

1. Богословський діалог между Православной церковью и Восточными православными церквями. Хрестоматия / Сост. и ред. *Кристина Шайо*. – М., 2001. – С.161. 2. *Бозовитис Ставрос Н.* Антихалкидониты. Великое искушение // *Давыденков О.* иерей. Велия благочестия тайна: Бог явися во плоти. – М., 2002. – С.161. 3. Абетка християнської науки і обряду. – Івано-Франківськ, 2002. – С.179-180. 4. Див.: *Брок С.* Христология Церкви Востока // *Вестник Древней истории*. – 1995. – №2 (июнь). – С.42. 5. *Огицкий Д.П., свящ. М.Козлов.* Православие и западное христианство. – М., 1995. – С.21. 6. *Мейендорф Й.* прот. Православие и современный мир. (Лекции и статьи). – Минск, 1995. – С.12. 7. *Бозови-*

тис Ставрос Н. Антихалкидониты. Великое искушение // *Давыденков О.* иерей. Велия благочестия тайна: Бог явися во плоти. – М., 2002. – С.155. 8. *Езник (Петросян),* епископ. Армянская Апостольская Святая Церковь. – Изд. 3-е. – Краснодар, 1998. – С.86. 9. *Мейендорф Й.* прот. Иисус Христос в восточном богословии. – М., 2000. – С.51. 10. *Добротворский В.* прот. Несторианство и монофизитизм в связи с верованиями и судьбами Востока // *Духовный вестник*. Харьков. – 1863. – Т. IV. – С.34. 11. Див.: *Лортц Й.* История Церкви рассмотренная в связи с историей идей. – М., 1999. – Т. 1: Ревность и средние века. – С.210. 12. Документы II Ватиканского собора. – М., 1998; 13. *Робертсон Р.* Восточные Христианские Церкви: Церковно-исторический справочник. – СПб., 1999. – С.35. 14. *Суттнер Э.* Явные проявления единства церкви // Страницы. Богословие. Культура. Образование. – 2002. – Т. 7. – Вып. 1. – С.34. 15. Абетка християнської науки і обряду. – Івано-Франківськ, 2002. – С.315. 16. Цит.: Абетка християнської науки і обряду. – Івано-Франківськ, 2002. – С.217. 17. Там само. – С.230. 18. *Добротворский В.* прот. Несторианство и монофизитизм в связи с верованиями и судьбами Востока // *Духовный вестник*. – Харьков, 1863. – Т. IV. – С.17. 19. Христианство: Энциклопедический словарь: В 3 т. – М., 1995. – Т. 1. – С.377. 20. *Головащенко С.І.* Історія християнства: Курс лекцій : Навч. посіб. – К., 1999. – С.339. 21. *Крывелев И.А.* История религий: Очерки в 2 т. – М., 1988. – Т. 1. – С.423. 22. *Воробьева М.В.* Христианское разномыслие: Словарь. – СПб., 2004. – С.6. 23. *Головащенко С.І.* Історія християнства: Курс лекцій : Навч. посіб. – К., 1999. – С.59. 24. Див.: *Мейендорф Й.* прот. Иисус Христос в восточном богословии. – М., 2000. – С.32-33. 25. *Брок С.* Христология Церкви Востока // *Вестник Древней истории*. – 1995. – №2 (июнь). – С.43.

Надійшла до редколегії 22.10.06

С.В. Кравець, асп.

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ

Соціологія та антропологія постійно перебували у любовно-ненависних стосунках з еволюційною теорією, періоди злету і захоплення даною теорією змінювалися падінням і ненавистю. Еволюціонізм протягом часу свого існування зазнавав жорсткої критики, хоча також й заслужив численну кількість палких прихильників. Отже, мета нашої статті полягає у розгляді основних періодів популярності та занепаду еволюційної теорії та з'ясуванні основних причин критики еволюціонізму.

Sociology and anthropology have long enjoyed a love-hate relationship with evolutionary theories of society, with the periods of love alternating with periods of hate in a striking pattern of ebb and flow. Though the evolutionism during the period of its existence was severely criticized, it had its fervent followers. So, the aim of our article is to study the main periods of ebb and flow of the theory of evolution and to find out the principle causes of the criticism of the evolutionism.

Еволюційні теорії завжди займали визначальне місце в історії соціальних наук. Незважаючи на існування великої кількості еволюційних теорій, важливою є їхня спільність у переконанні, що історія являє собою більше, ніж просто серію конкретних й неповторних подій. Історія, за еволюційним припущенням, стверджує, що існують подібні процеси, які відбуваються в один час у різних точках земної кулі.

Соціальні науки, а саме соціологія та антропологія постійно перебували у любовно-ненависних стосунках з еволюційною теорією, періоди злету і захоплення даною теорією змінювалися падінням і ненавистю. Оскільки сьогодні еволюційна теорія готується до нового свого злету, звернення до історії її розвитку та вивчення закономірностей коливання її популярності є особливо актуальним.

Друга половина XIX століття, час народження соціології й антропології як соціально-наукових дисциплін, була періодом найбільшого захоплення еволюціонізмом. Більшість антропологічних й велика кількість соціологічних думок мали еволюційне підґрунтя.

В антропології двома найважливішими теоретиками й засновниками еволюціонізму були Льюїс Генрі Морган та Едвард Бернет Тайлор. В соціології ним став Герберт Спенсер, чий еволюціонізм є дуже близьким соціологам сьогодення. В цей час існувало багато інших еволюціоністів з обох дисциплін, і навіть, головний внесок вчених, котрий не був еволюційним за суттю, загальною ніс глибокий прихований еволюційний характер. Особливо варто відзначити Емілія Дюркгейма. В його видатній роботі "Поділ праці у суспільстві" важко не помітити його сильне і абсолютно незаперечне еволю-

ційне припущення про розвиток не тільки культурно-технічної, але й родової спорідненості [1].

Проте до закінчення останньої декади XIX століття ситуація стала змінюватися. В антропології репутація еволюціонізму стала різко зменшуватися під впливом діяльності Франса Боаса і його послідовників, що домінував в антропологічній думці до 1930 року. Боас вважав, що еволюціонізм був не досконалим з багатьох причин. Боас був крайнім історичним партикуляристом. Він відстоював думку, що ані історія, ані культура не можуть мати якоїсь загальної моделі. Кожна культура, на його думку, є сукупністю багатьох частин зібраних разом, в основному за допомогою культурних контактів та розповсюдження. Кожна культура має свою унікальну структуру та історію. Боас вважав, що робити узагальнення щодо історії чи культури є нерозумним і взагалі неможливим [2].

Незважаючи на те, що еволюційна думка жорстко критикувалася протягом цього періоду, не можна вважати, що вона була взагалі відсутньою в науковому обігу. Насправді, ця думка підтримувалася в 1920-их роках видатним соціологом Вільямом Грехемом Самнером і його послідовниками. Але еволюційна думка отримала погану репутацію серед багатьох інтелектуальних лідерів у сфері антропології та соціології, а студенти цих лідерів усвідомлювали, що визнаючи еволюційну теорію, вони ризикують своєю інтелектуальною кар'єрою.

Незважаючи ні на що, еволюціонізм вижив. Перші прояви його відродження відбулися у 1930-их роках, завдяки Гордону Чайлду, австралійцю, котрий став відомим археологом під час роботи в Шотландії. Чайлд стверджує, що історія виявляє декілька моделей, якщо вивчати її детально. Чайлдovими наступниками у від-

родженні еволюційної теорії в 1940–их роках стали Леслі Уайт та Джуліан Стюард.

Уайт був дисидентом в інтелектуальному і в особистому значенні. Історія його кар'єри є особливо цікавою. Він отримав ступінь доктора антропології в Чикагському університеті наприкінці 1920–их. Багато його професорів були палкими прихильниками і послідовниками Боаса. Відповідно йому навіювали, що еволюціонізм не вартий уваги і що твори еволюціоністів не несуть ніякої наукової цінності. Не дивно, що він увібрав всі ці ідеї і почав свою кар'єру як палкий анти-еволюціоніст. Проте, за певних обставин, Уайт почав читати праці Моргана і Тайлора декілька років по отриманню наукового ступеня. Уайт був дуже здивований тим фактом, що праці класичних еволюціоністів насправді цілком відрізняються від того, чому його навчали в університеті. Він не міг зрозуміти за що їхні праці зазнали нищівної критики. Результатом цього досвіду стало те, що Уайт більше не зміг підтримувати боасівську критику еволюціонізму і викладати це своїм студентам. Вчений у 1930–их роках став палким еволюціоністом, і цю позицію він відстоював до кінця свого життя. Поряд з Чайлдом і Стюардом, Уайт не лише воскресив еволюційну теорію, а відіграв визначальну роль у започаткуванні другого покоління еволюціонізму.

В 1950–их і особливо в 1960–их роках еволюціонізм не лише став важливим, але й основним напрямком антропології. Найважливішими в антропології вченими цього періоду є Марвін Херріс, Роберт Карнейро, Маршал Салінс та Елман Сервіс. Кожен з них був учнем або Уайта, або Стюарда, або обох.

В соціології, що до того часу вже була майже цілком відокремленою від антропології, ці ідеї, насправді, не мали особливого впливу, проте еволюціонізм в ній був відроджений вченими Талкотом Парсонсом та Герхардом Ленські. Ленські був одним з небагатьох соціологів, на думку котрих вплинула антропологія, й еволюційну модель, яку він сформулював в його основних працях "Сила та привілеї" та "Людські суспільства" була дуже подібною до Уайтової. Парсонс, в свою чергу, на критику, що його структурно-функціональна модель не може мати нічого спільного з соціальною зміною, відповів написанням двох книг, в яких він сформулював особливо претензійну еволюційну інтерпретацію останніх 5000 років людської історії. Ця теорія суттєво відрізняється від домінуючої на той час еволюційної теорії в антропології. На думку сучасних критиків, зокрема Стефана Сандерсона, ця теорія є однією з найбільш критичних теорій еволюції.

Друге покоління еволюційного відродження почало вичерпуватися до кінця 1970–их як в антропології, так і в соціології. В 1980–их – 1990–их роках анти-еволюціонізм домінує в цих обох сферах, особливо в антропології. Підтвердженням цього може бути приклад з особистого досвіду сучасного американського антрополога С. Сандерсона, котрим він поділився у статті "Еволюціонізм і його критика" ("Evolutionism and its critics"), опублікованій в 1997 році в журналі "Journal of World-Systems Research". У 1990 році він опублікував працю під назвою "Соціальний еволюціонізм" ("Social Evolutionism"), що являла собою критичний аналіз та оцінку еволюційних теорій в соціальних науках протягом усієї історії їхнього розвитку. Книга отримала декілька відгуків у журналах "Американський журнал соціології" ("American Journal of Sociology"), "Сучасна соціологія" ("Contemporary Sociology") й "Соціальні сили" ("Social Forces"). Особливо автор чекав побачити відгуки на свою книгу в одному з основних антропологічних наукових журналів, "Американському Антрополозі" ("American Anthropologist"). Проте його сподівання виявилися марними. Згодом автор

звернувся до видавця наукового журналу, щоб довідатися про причини відсутності будь-яких відгуків на його книгу. Йому відповіли, що еволюційна теорія більше не є актуальною для сучасної науки, тому й книга присвячена еволюціонізму не заслуговує на увагу [3].

Пізніше Сандерсон і його учні провели опитування серед членів Американської Соціальної Асоціації (American Social Association), що стосувалося їхніх теоретичних вподобань. Вони запитували про еволюційні теорії, оскільки їхньою метою було визначити, якими саме є сучасні погляди в соціології на еволюціонізм. Результати опитування показали, що три відсотки теоретиків вважали, що еволюційні теорії є обґрунтованими й вірними і не заслуговують на отриману жорстку критику в їхню адресу. 38 відсотків респондентів відповіли, що ці теорії є помилковими і про них можна взагалі забути. Решта респондентів (47 %) переконані, що еволюційні теорії мають сильне підґрунтя, але потребують суттєвих змін і виправлення. Це дослідження показало рівень скептицизму сучасних соціальних теоретиків щодо еволюційних теорій, проте існують й оптимістичні прогнози щодо розвитку даної теорії. Так що ж саме є предметом критики еволюціонізму? Можна виділити 6 різних аспекти за які еволюційні теорії зазнали жорсткої критики.

По-перше критики вважають, що еволюційні теорії є не логічними, через їхню телеологічну інтерпретацію історичних та соціальних змін, тобто пояснення історії як розгортання наперед відомих структур до певного запланованого рівня. Очевидним є те, що еволюціоністам другої половини дев'ятнадцятого століття справді подобалася така модель змін, проте ця ідея дуже швидко втратила популярність. Фактично в двадцятому столітті стали розглядати соціальний еволюціонізм як наслідок певних умов, які у певний час вплинули на життя певних осіб. Іншими словами, еволюціоністи намагалися пояснити соціальну еволюцію за допомогою простих умовних моделей.

Другою причиною критики було те, що еволюційні теорії розглядали події, котрі відбувалися строго в межах суспільств, при цьому не враховувалася роль різних зовнішніх впливів, таких як розповсюдження чи політичне загарбання. Леслі Уайт через повагу до еволюціонізму Моргана і Тайлора взявся спростовувати цю критику у 1940–му році. Він стверджував, що ця критика є не справедливою по відношенню до Моргана і Тайлора, оскільки вони надавали великого значення розповсюдженню в еволюційному процесі. Сучасніші версії еволюціонізму, незважаючи на те, що є спрямованими більше на внутрішнє вивчення системи, залишають достатньо місця для ролі зовнішніх факторів [4].

Критики еволюційних теорій Ентоні Гідденс та Ірвін Цейтлін заперечували їх на підставі того, що у цих теоріях застосовувалося, на думку вчених, помилкове поняття адаптації. Цей протест можливо полягав у тому, що поняття адаптації є функціоналістським і, оскільки обидва вчених були противниками функціоналізму, ця його еволюційна версія є, на їхню думку, вкрай сумнівною. Слід визнати, що в деяких версіях еволюціонізму насправді використовується функціоналістське поняття адаптації. Це є притаманним еволюціонізму Парсонса, в якому суспільства проходять адаптацію і щоразу досягають вищого рівня "адаптаційної здатності" [5]. Проте поняття адаптації можна переформулювати і сказати, що адаптацію проходять не суспільства, а особи. Ідею за якою еволюцію визначають як ту, що викликає зростання адаптаційної здатності взагалі немає потреби включати в це формулювання.

Багато критиків також протестують, що еволюційні теорії є за своєю суттю обов'язково послідовними й

прогресивними, тобто що соціальна еволюція дорівнює тій чи іншій формі розвитку в людських умовах. Насправді більшість еволюційних теорій є справді прогресивними. Питанням є те, чи прогресизм підтверджується реальними історичними даними. Це питання є досить складним, тому що в історії часто відбувалися зміни від кращого до гіршого й навпаки, і відповідь залежатиме від того, чи розглядати соціальну еволюцію в повному її обсязі чи лише деякі її фази. Наприклад, великою різницею є те, чи говорити про соціальну еволюцію до виникнення капіталізму в шістнадцятому столітті чи про еволюцію після цього часу. Але велике значення має те, чи еволюційні теорії є за своєю суттю прогресивними і чи насправді вони повинні бути такими. У відповідь можна сказати, що немає прямої асоціації між еволюцією і прогресом. Найкращим прикладом цього є робота Марвіна Херіса, котрий сформулював еволюційну теорію як анти-прогресивну, і цей анти-прогресизм підтверджується точними емпіричними даними.

Ентоні Гідденс, один з лідерів анти-еволюціонізму в сучасній соціології, критикував еволюційні теорії за відсутність у них поняття людської діяльності, що для нього зводить нанівець будь-яку соціальну теорію. Гідденс вважає, що еволюційні теорії є жорсткими формами детермінізму, які розглядають людей як маріонеток сліпих соціальних сил. Хоча, насправді, в працях еволюціоністів спостерігається роль особистості і мається на увазі, що вона своїм власним вибором здійснює вплив на соціальну еволюцію. Наприклад, якщо розглядати першу велику еволюційну зміну, неолітичну революцію, яка започаткувала землеробство і перші сільськогосподарські місцевості, спираючись на праці багатьох антропологів та археологів, можна відповісти, що люди змінювали і покращували засоби виробництва згідно з їхніми різноманітними інтересами: рівень життя, який би їх задовольнив, кількість затрачених зусиль та часу для проживання і т.д. Неолітична революція була здійснена людьми, внаслідок їхньої креативності, що призвела до еволюційних змін. Ніхто сліпо не слідував за невидимими соціальними силами. Діяльність і структура тісно пов'язані між собою. В даному прикладі під поняттям діяльності мається на увазі те, що люди робили вибір в умовах з багатьма обмеженнями, в яких майже не було місця альтернативам. Тому цей вибір важко назвати добровільним, що можливо і спонукало Гідденса до висновку, що поняття діяльності взагалі є відсутнім в еволюційній теорії. Для послаблення цієї критики можна звернутися до Марксових слів про те, що люди творять історію, проте їм не завжди вдається зробити це так, як їм це подобається, або до слів Роберта Лінда, про культуру, яка самостійно не працює, не рухається й не розвивається, але все це роблять з нею люди [6].

Останньою і, можливо, найбільшою причиною протесту проти еволюційної теорії на сьогоднішній день є те, що у ній припускається забагато напрямків історичного розвитку. В своїй відомій критиці еволюціонізму, Роберт Нісбет сказав, що виявлення історичної структури не належить лише історії, але ще й думкам очевидців. Вчені розходилися в думках, проте еволюціоністи не заперечували великого значення історичної унікальності й суперечності, вони просто намагалися розпізнати моделі розвитку.

Стефан Сендерсон припускає дві основні причини критики еволюціонізму. По-перше, він вважає, що більшість соціологів не знайомі глибоко з історією, та навіть так звані історичні соціологи зазвичай вивчають дуже короткі за часом історичні періоди. Тому соціологам дуже важко оцінити значення еволюційної теорії, тому що вона має справу з надзвичайно довгими періодами часу. Дру-

гою причиною незадоволення еволюційною теорією є те, що критики не мали достатнього знання про багатогранність й різноманітність еволюційних теорій. Деякі соціологи говорячи про еволюційні теорії, мають на увазі лише класичний еволюціонізм. Дехто вважає, що еволюційна теорія є свого роду єдина модель, яка асоціюється з еволюціонізмом Парсонса і з іншими похідними від нього теоріями. Проте більшість еволюційних теорій можуть різнитися між собою, ніж бути подібними [7].

Існує принаймні два фундаментально різних типи еволюційної моделі, різниця між якими є суттєвою. Одним з них є функціоналістський тип еволюціонізму, представлений антропологами Елвіном Сервісом та Талкотом Парсонсом. Стефан Сендерсон присвятив цілий розділ "Соціального еволюціонізму" опису і критиці еволюціонізму Парсонса. Він знайшов його з багатьох сторін суперечливим. Парсонс, на думку Сендерсона, помилково трактує поняття адаптації. Ствердженням, що не люди, а суспільства адаптуються й що суспільства постійно прагнуть до вищого рівня адаптації він робить це поняття прогресивістським та телеологічним. Коли Парсонс відійшов від свого телеологічного стилю мислення і почав шукати істинні причини еволюційних змін, він постійно звертався до припущень ідеалістів. Парсонс оголосив, що його теорія є значно кращою, від класичної теорії еволюції. Проте, це є дуже спірним питанням. Навіть Герберт Спенсер, якого Парсонс критикував, зробив набагато більше ніж він для визначення каузальних впливів в еволюції. Уважене вивчення еволюціонізму Парсонса виявляє, що це є всього лиш осучаснена версія філософії історії Гегеля [8].

Існує також цілком інший, матеріалістичний тип еволюційної моделі, над яким працювали вчені від Чайлда, Уайта та Стюарда й до Карнейро та Херіса. Ця модель розглядає адаптацію як прагнення людей досягнути своєї мети й задовольнити свої інтереси, й абсолютно не припускає, що суспільства досягають вищого рівня адаптивної здатності в процесі еволюції. В цій моделі передбачається складність й проблематичність приписування прогресу до соціальної еволюції, оскільки прогрес чи регрес, що відбувається є завжди питанням емпіричним і повинно враховувати історичний період часу і конкретний аспект соціального життя. Важливим є також те, що еволюційний матеріалізм є анти-телеологічним; під еволюцією мається на увазі лише реакція конкретних людей зосереджених в одному часі й просторі на умови, з якими вони стикаються. Еволюцією є підсумок всіх цих реакцій протягом довгого періоду часу. Багато місця відводиться різноманітності еволюційних реакцій, тобто не було ніяких припущень, що еволюція є однолінійним процесом. Ця модель включає не лише паралельні лінії змін пройдени різними суспільствами, але також і дивергентну еволюцію.

Еволюційний матеріалізм являє собою широку теоретичну стратегію, що залишає місце для різних конкретніших теорій. Він включає в себе теорії, що прямо не несуть еволюційної думки, проте об'єднуються під однією концептуальною основою.

Як висновок, ми розглянемо питання про те, чому популярність еволюційної теорії мала різкі злети та падіння протягом минулих століть. Відповідь на це запитання можна знайти в дослідженнях сучасного вченого-еволюціоніста Стефана Сендерсона. Він використав А та В фази економічної експансії та фази скорочення (Кондратьєві хвилі), економічний феномен, винайдений радянським економістом Миколою Кондратьєвим в 1920-ому році. Сендерсон помітив аналогічність зміни популярності неопопулярності еволюційної теорії з Кондратьєвими хвилями. Фази А та В Кондратьєвих хвиль з 1850-ого року є справж-

нім початком соціального еволюціонізму, що можна схематично зобразити наступним чином:

- A 1850–1873
- B 1873–1897
- A 1897–1913/20
- B 1913/20–1945
- A 1945–1967
- B 1967–сучасність

Якщо співставити ці цикли зі злетом та падінням популярності еволюційної думки, то побачимо, що еволюціонізм досягає вершини своєї популярності протягом періодів експансії (А фази) і є непопулярним протягом періоду скорочення (В фази). Еволюціонізм виник і став надзвичайно популярним протягом 1850–1873 років, А фази (проте деякі основні роботи з еволюціонізму були написані після цього часу. Це означає, що нам слід врахувати незначне відставання інтелектуальної фази від економічної). Еволюціонізм застав своє перше падіння протягом В фази в 1873–1897. Наступна А фаза не співпадає з відродженням еволюціонізму, проте непопулярність еволюціонізму продовжується в В фазі 1913/20–1945, що знову відповідає моделі. Протягом А фази 1945–1967 еволюційна теорія досягла вершини своєї популярності. Хоча Чайлд та Уайт написали свої перші еволюційні праці ще до 1945 року, зростання популярності еволюційної теорії відбулося не раніше цієї дати [9].

Сендерсон не даремно використав економічну модель для пояснення зміни позитивного ставлення до еволюційної теорії негативним, адже воно, згідно з історичними спостереженнями, прямо залежало від всезагального оптимізму та песимізму щодо стану світової економіки.

Якщо все сказане вище дійсно діє, то на підставі цього можна робити подальші прогнози. Сьогодні ми живемо в час переходу від В фази, що асоціюється з песимізмом до А фази. Економісти передбачають, що наступна А фаза в світовій економіці має на меті бути найяскравішою зі всіх попередніх, внаслідок великої економічної продуктивності. Оптимістичне передбачення настання цієї фази, безсумнівно повинно призвести до найбільшого відродження

еволюційної думки. Є надії, що наступна фаза стане періодом розвитку й найбільшої популярності еволюційної думки за всю історію соціальних наук.

Проте, ці прогнози не є точними, оскільки вивчення соціокультурних процесів, що відбуваються в постіндустріальних суспільствах, свідчить про те, що їх ріст та експансія не є безмежними. З одного боку ці динамічні характеристики обмежені соціобіологічними передумовами, антропологічними інваріантами, що встановлюють внутрішні межі фізичним, психологічним, пізнавальним можливостям людини. З іншого боку, скінченність розмірів планети, обмеженість засобів існування, невідтворність деяких важливих для людини природних ресурсів роблять очевидними зовнішні обмеження сучасної стадії соціокультурної еволюції.

Сучасна криза, пов'язана з існуванням людства, обумовлена нераціональним використанням ресурсів та технологій, прихильністю до росту експансії, відкладенням прийняття й реалізації соціально важливих рішень, короткостроковими й погано обґрунтованими політичними стратегіями. Іншими словами, сьогодні "проблема обмеження людського росту й розвитку є по суті проблемою культурною" [10]. Тому дуже важко, в контексті даної ситуації, зробити точні прогнози щодо подальшого розвитку й популярності еволюційної теорії, яка як було сказано вище, прямо залежить від всезагального оптимізму.

1. Sanderson S.K. Evolutionism and its Critics // Journal of World-Systems Research. – 1997. – P.93.
2. Carneiro R. Evolutionism in Cultural Anthropology: A Critical History. – 2003. – P.76.
3. Sanderson S.K. Evolutionism and its Critics // Journal of World-Systems Research. – 1997. – P.96.
4. Уайт Л. Избранное: Эволюция культуры. – М., 2004. – С.479.
5. Орлова Э.А. Культурная(социальная) антропология. М., 2004. – С.325.
6. Антология исследований культуры / Под ред. Л.В.Скворцова. – СПб., 1997. – Т. 1. – С.34.
7. Sanderson S.K. Evolutionism and its Critics // Journal of World-Systems Research. – 1997. – P.102.
8. Sanderson S.K. Social evolutionism: a critical history. – Cambridge, 1990. – P.126.
9. Sanderson S.K. Evolutionism and its Critics // Journal of World-Systems Research. – 1997. – P.105.
10. Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1985. – С.159.

Надійшла до редколегії 261.2.06

І.В. Кравчук, асп.

ПЕТРО ЛОДІЙ, "НАСТАНОВИ ЛОГІКИ"

Стаття присвячена забутому філософському рукопису П.Лодія "Наставление Логики", написаному мислителем у Львівський період творчості (1782 – 1802). Вона включає переклад і аналіз цього рукопису. Дослідження даної проблематики проводиться вперше.

This article is devoted to P.Lodiy's forgotten philosophical manuscript entitled as "The Instructions of the Logic" written by the thinker at Lviv period of his creativity (1782 – 1802). It includes the translation and the analysis of the text of these lectures. This research is quite new for it's made for the first time as such.

Петро Дмитрович Лодій (1764–1829) – видатний український просвітител, юрист і філософ, вивчення інтелектуальної спадщини якого заслуговує на увагу і ретельне вивчення. Твори філософа сприяли поширенню просвітницьких ідей на території Закарпаття (рідний край П.Д.Лодія), яке перебувало під гнітом Австрійської імперії, виводили розвиток суспільної думки краю з вузьких рамок провінціалізму в більш широке русло українського історико-філософського процесу, поглиблювали в середовищі тамтешньої інтелігенції розуміння спільності інтересів всього українського населення.

Вивчення творчої спадщини П.Лодія актуальне і сьогодні, адже щоб простежити подальший розвиток філософської думки в Україні ми повинні добре розуміти вплив попередніх напрацювань і власне їх сутність. Інакше, через велику кількість "білих плям" буде неможливо якісно і результативно дослідити історію філософії нашої батьківщини а також, відповісти на нагальні

філософські питання сучасності, коріння яких, не рідко, криється в глибині століть.

Докладне відтворення історичного контексту і пошук першоджерел викликали необхідність у зверненні до відділу рукописів Львівської Наукової бібліотеки ім. В.Стефаника АН України, а також, до Наукової бібліотеки СБДУ в Росії.

Метою статті – є ознайомлення широкого кола дослідників з рукописом Петра Лодія "Настанови логіки", перекладеним автором з української книжної мови XVIII століття сучасною українською мовою. Стаття являє собою продовження першої публікації з цієї проблематики, під назвою "Логічні настанови П.Лодія". Ми пропонуємо другий уривок вищезазначеного тексту (від III – до V Глави, а саме з 11-го – по 19-ий аркуш, загальна кількість аркушів – 50, йдеться про оригінал рукопису).